

ACC. N:R M. 14101: 1-14.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne Upptecknare: O. W. Möller, Ljoberöd
Härad: Frosta ö. Färs Berättare: " " "
Socken: Healösa ö Östra by Berättarens yrke: f. d. lantbrukare
Uppteckningsår: 1956 Född år 1872 i Bokaröd, Healösa sn.

Husbondefolk och tjänstefolk. s. 1-14.

LWF 105.

ACC. N:R M. 14101:1.

Här jag nu går att berätta om Husbondens
förhållande till sina anställda före i medio
av 1800-talet. Jag börjar då givetvis först med
förhållandet i mitt eget hem Rönnevid. Det
var en gäst lydande under Hjularöd i Häs-
töns f.ö. var egentl. var egentl. det Toll-
beholden var 150 Rtl. och de anställda tjänarna
var en ledare, en fluggekar eller Lurkar
en Ryktare till 30 djur, och sommanen med
en vakthund "Finna". Den här hade sk
skat. d. o. s. 140 kr. portant 6 tun. Råg 3 tun
som en skäppa potatis satta 6 tun last till
"Smittoria" I last grenar 1 kenne söt mjölk
dagl. en kappan hänges sate. Hjörte sate
skum som tjerning sate för till 10 öre ken-
nen 2 1/2 lit. Den var handskummad så min
för hade eget mejeri utan Separator den
tiden. Ja detta är omkärvid i minne min.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND2

Sup 105

14/12-56.

De tre vid Boheröd anställda som gifte med
fri bostad med Trädgårdstomt. De hade dess-
utom vardes 2 får samt en eller två gä-
sior som dom plöjde gänt till. Färsor
var en gott foder som det var ju gott om.
Biden var det en svinskötare och två kör-
drängar en hjersta två - tre figor om vin-
tern om sommaren fyra "Mejellpojkar" som
som körde ut mjölken från gräven som tre
man var högg o gräde upp mot axor.
De sistnämnda tre på egen höst som andra
med kör. Två 10-12 års ocktpojkar till gäss
får o soim som om sommaren gick på d. s. k.
"Araden" att stå spikad o gräs ja inalles
både om vin voder om sommaren över 20 st.
dagl. att laga mat till. Dom kom punk-
ligt efter "Vällingklacken". Hon hade ju
Imor att gräde o god mjölk inne från

Mejeriet. Säljeröd som öven av min far
arenderades av ryttmäst. Foll lag i Bhaty
boken och innehöll 450 tl. var huvudsak
en "Hovgårdsby" under Hjulavöl men av
min far reviderad o. rödjades rödteckades
Hovglädes m.m. Det blev nu byggt en gård
i mitten av byn Säljeröd med plats för 80
kor 20 hästar samt 11 loggar till den rö-
sa gröda som dåtida mörkling gav. En
"Plathus" för 8 farn. blev byggt 100 ontar norr
om gården. Det blev nu huvudsakligen dessa
förra toypare som tog tjänst vid gården.
Det var endast två av toypen som far inte
nu mer det så kallade "Rombuset" och "Höl-
jeto" men som förklar som toyp till Sälje-
röd. Dessa toypare blev nu 2 ryttare och
1 stalldräng samt 5 kördrängar som tog
ärestjänst med stat o. lön som förra vänta.

Ja allt detta har
inte bara utvärderat att om tale.

Om det nu blev att flera mjölkken antäckt
för 4 kornen och mjölken, andra 15 kor. De
var hustrur till de i gården antäckt, emot
en månads lön av 15 kr. pr. m. Ja, det det tycks
ja vara lite efter milde förhållanden men
ett kg. Hopp av Rann eller Blå Jav, kostade g.
mera än 1.50 pr. kg. En tunna Vaskistefil
45-30 kr. o.s.v. för H. H. H. som den hette.
Ja det var såra tiden då mest arbetet förhållan
den men min far letade upp sålute till så män
ga som han ensig, var vete och använde. Ett
gångh uttryck var finns det inte och vid
Täljered o. Rökred var det inte och i H. E.
Det var stensprängning med Rant de. Lön
skanning. Sten brytning, rödskoring, mörpling
trädfällning, anläggning av saka vägar och
gårdsgårdar av sten. Om sommaren upptag
ning av 150000 ton till 11 statforn. o. m. m.

De vid gårdarna frut anställda tog tjänst
för oss i regel 1 Nov. till 24 Okt. och i synnerhet
det dom med stat o bostad för flera i fram-
åt. Flere var i tjänst hos oss och oss boen i
30-40 år till Johan Smedsare, Fabian Pär som
var ladvogde och minste sin vinters arm
i en Hattelmark. för ångkraft. Jons Rytt
Tore. Joh. Fredriks som som var fördräng vid
Täljeröd. Kih. Torckelson ställde vid Täljeröd.
Förhållandet var gott oss emellan då vi bek-
te om sommaren med vandkott o bolltead
om vintern med Tralleriförst o dans m. m.
Höstagillet var ju det traditionella efter
höstens slut med dans smörgåsar och dryck
jorn på lozan eller Hjeristårens vörning.
Det var vid dessa tillfällen som samningen
om lidna förhållanden som ladvogde o för-
dräng fick bestå av arbetarne. Men ej Hjeriståren

Min fader arbetade inte kroppsligt men
så mycket mera med huvudet t.ex. med
skissning ritning av byggnader som sovr-
hus snickeri vin kott för vindruvor och
andra bostadshus m.m. Han var sträng men
rättvis, samt om barn vi fick tidigt lära oss
arbete o lydnad utan "Galt". Om sommaren
fick vi upp kl. 5:30 att köra för smör krämer
samt hämta mjölken från Täljerådh. o Boknäs
och åka gås sovr om sommaren samt få
20-30 kvigkalvar uppfödde varje år och dom
skulle ha mjölk 2 m gångr om dagen. m.m.
Bättre orsaker kan inte givas barn än att
lära dom arbete från tidiga år. Det har jag
själv efter min nu snart 85 åriga livnad
erfaren med Kärlek och sträng arbete.
De s.k. Husvännen hade om vintern ar-
bete med träning med slaga. De hade

De kvinnor som hade mjölkningsskulle kom
de om sommaren vid hästen gö för 1/2 dags
arbete från 9-4 e.m. Husmännena trötade
med klaga för att för lingsholm för taktiskning
de hade bit. för skäppen s.k. "Pungaskäppa".
I äldre tider kastades sedan den uttrötade

jätten med skovel för hand efter att fört ha
säfest bort den längsta av hälm o ämte. Inga
väderkräpser var då uppfunna. Slagt av svin
och halvar samt för kor o hästar utfördes av
Joh. Snickare som var Fars allt i allom. Häre
slagt utfördes av d.s.k. "Rastvaren" som inte
fick sitta till bords med de övriga folket
Häls o hudar dessa gräddes med i muris av

- 18 60 talet eller längre fört. Kvinnorna som
tog emot s.k. "rätten" inelvor var de vanli-
ga vid slagt men dom fick inte vara i
"Grosses". Förmäring av latrin utfördes av
mågon äldre man samt inkalandes i götset.

Händiga män kunde även utföra hvarns
arbete o. vänt om. Något förnedrade arbete
fanns vanligtvis inte utan Håst slagt. Alla
var glada och belåtna bara dom hade arbete
och loji samt kunde äta sig mätta. Till o
Potatis var för de flesta huvudsakligt. Fläck
gav hembakat bröd och god kraftig mjölk
var daglig kost. Ja viest fick dom ofta be-
löningar t.ex en gång då professor Vatneste
gav Joh. Smickare 10 kr. för hans elre i loko-
mobilen med Rapsström för att spara på
kolan vid Träning av Raps på Västaby lant-
bruksskola, Töberöd. Arbetstiden i mitt hem
var från kl. 7 - 11.30 med en halv timmes tid
att äta "Lillemiddag" 1 - 7.30 e.m med en hel
timmas "Middag" fr. 4.30 - 5 om sommaren
Hortan tid om vintern fr. 1.45 - 1 April.
vid skördetid blev det övertid vid arbetet.

Jag visade minnede lantbruk arbeta som till
sälmedgången. Jag som från min barndom
varit van vid att seerna hemma hade samma
arbetstiden vid de gård i Västertad och vid
Stavshult gård i Västertad. Jag villingklor
hörs inte numera uti byggena. Det
klang tolkades av arbetarna så här: "Häng
skoulen ta skeden" Eller lathunde lathunde
kommer hem" o. s. v. Fridagen förskom väl
ätmunstone för att bevisa Prottop Begravning
Bundop eller för vissa egne arbeten. Var de-
res föräldrar fattiga gav en god husmoder
som lite av saje i matlag med sig hem.
Fritiden kunde tjänaren använda som han
ville. Samlivet var nog ena familjant
på mindre Bondgårdar inget om som
stanna flera år i tjänst. Som att jag vid
ett bord der. Den största "Pigari" skulle stå.

I äldre tid var det vanligt att en kammar
var avskild från kvartersstaden och som
var tvärt o. o. o. och nu ike så vanligtvis med
eldstaden. I kammaren var ett rum uppt
till köket med örnne "Folkstuv" var det
dum som fönst. o. dränger som daglönare åt i
gemensamt men ike samman med husbond-
ens familj. Maten lagades i samma grytor så-
väl till folket som det hette och inne.
Det var kraftig nörande mat Potatis o. sill
då färdig i stufven Fläsk Rårer och smör
Flöt hemlagat Ättoppa Kåltoppa Rårer
bönor. Vid höstetid Färdigvaka med Fläsk.
Ägg hade ju de flesta på landet. Gården
husbondfolket hade gemensamma måltider
och i regel Bondgårdar där husbonden själv an-
vände ganska Rårer och stuvad. Efter måltid
och bete om kvällen. Låte och spelades bort.

Ja, sedan fackföreningarna började att bildas
i slutet av 1880-talet genom Torssons m.fl.
agitation blev det kunde man märka mer
flyktigt, emellan husbröden och de anställda.
Då t.ex. bör ströket ut vid Rappinaden i
Ustad där de yngre arbetarna gick i strejk.
Jag låg själv på Rekrytskolan där och vi
fingo hjälpa Polisen med ordningarna
var till Hést. I vissa kyrkor hade Herrske-
pet sina egna stolar främst mot Prediksto-
len sedan deras Svendatorer. Ja, vid dess
var det väl kanske lite skinnad på en s.k.
"Gäretös" eller Piga inga frökentillor fanns där
utan det var "Hammeller" de. Tjänstefolket tog man
helt från utens bekanta och den husmoder som
var värdhinnig fick nog Piga. Tjänstefolket kom
ju mest från husmän Lög och mindre lant-
femädder. Ja, det fanns bland dem många Pärler

Kär stugan blev för trång var det många ungdom som repte över till Danmark och de sörja så danska i talit efter några mån. bortreco de. Sen till Amerika repte massor på 70-80 talit. En gässon kunde även inge i giftermål med en Piga och blive lyckliga med varandra. Men mig bekant var en dräng som tjänade 10 år på en gård i H. men så blev det en för med dottern. Han var icke god nog till huse kom till mig och tjänade i 10 år det var en mycket bra pojke. En dotter tog plats i Prästgårdens utan lön för att läsa huskäll-m. En f.d. Piga kunde ofta blive en duktig hushåll-moder allt efter vilja och anlag. Husbonden och hans närmaste arbetar diskuterade i förväg vad som efterhand skulle utföras i mere kamratlig anda om dom arbetade samman. Nånga arbetar sade så jorde vi du jag var i fjol.

Hu det var många Husbondsfolk som gav
sine outälvde mejer potē tex sill o potetis
sill o potetis. Sitt o fläsk för ofta det bli ju
för enidig. Det var en skomakare som bruk-
ade gå omkring och laga belar till hästerna
i gårdarna. Han sade att han fick ötsoppa
det mesta av kosten därför att ja varje ställe
han kom var det ötsoppa de två första dagar-
na. Det var det samma för skräddaren som
även drog ikring i gårdarna med sin symask-
in och sydde kläder färskinnas fjällen påsar
m.m. Skomakaren sydde skor stövlar föttraskar
till vagnar m.m. liksom i gårdarna. Rustaff-
ning av minderåring förkom ofta och i sam-
råd med föräldrarna som inte fick sine barn
att lyda hemma. Det var oönskvärt att den
na lag infördes i gamla Sverige då skulle
det bli en annan ordning vägar jag påstå.